

Esikunta

EU- ja kansainväliset asiat

Yp Eeva Aittoniemi

LAUSUNTO

24.3.2025

Lakivaliokunnalle

Komission vuoden 2025 työohjelma; Suomen ennakkovaikuttamisen painopisteet (E 7/2025 vp)

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä lausuntoa otsikkoasiassa. Valtioneuvoston E-selvityksessä annetaan tietoa komission vuoden 2025 työohjelmasta ja valtioneuvoston EU-ennakkovaikuttamisen painopisteistä.

Komission työohjelma julkaistiin 11.2.2025. Valtioneuvoston ennakkovaikuttamisen pääprioriteetit työohjelmassa ovat EU:n monivuotinen rahoituskehys, Euroopan kokonaisturvallisuus painottuen puolustukseen, ulkorajojen turvaamiseen ja yleiseen varautumiseen sekä sääntelyn yksinkertaistaminen ja toimeenpanon tehostaminen. Nämä pääprioriteetit ovat myös oikeusministeriön näkökulmasta tärkeitä.

EU-ennakkovaikuttamisesta annetun valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti myös oikeusministeriö on omalla toimialallaan määritellyt EU-vaikuttamisen painopisteet vuodelle 2025 seuraavasti:

Oikeusministeriön komission vuoden 2025 työohjelmasta priorisoimat aloitteet

Komission työohjelman mukaan komissio antaa vuoden 2025 lopulla direktiiviehdotuksen **laittoman asekaupan torjumiseksi**. Laittoman asekaupan torjunta on yksi EU:n ensisijaisista tavoitteista vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa. Europolin arvion mukaan laittoman asekaupan torjunta on ajankohtaista huomioiden käynnissä oleva sota Ukrainassa ja laittomien aseiden leviämisen riski. Asekauppaan liittyvät uhat ovat myös lisääntyneet ja monimutkaistuneet. Tällaisia uhkia aiheuttavat esimerkiksi 3D-painetut ampuma-aseet ja pimeässä verkossa tapahtuva laiton asekauppa.

Hallituksen linjausten mukaisesti Suomi torjuu voimakkaasti järjestäytynyttä rikollisuutta, ja myös EU:n tulee puuttua siihen laajalla keinovalikoimalla. Suomen kantojen mukaisesti rikosten torjuntaa tulee edistää ja viranomaisten välistä tietojenvaihtoa tulee tehostaa muun muassa ampuma-aseiden laittoman suunnittelun, valmistuksen ja kaupan torjumiseksi. Suomi on EU-ennakkovaikuttamislinjauksissaan (E-kirje: EU:n rikosoikeuden tulevaisuuden suuntia 2024-2029; Suomen alustavia näkemyksiä, E 57/2023 vp) korostanut, että EU:n rikosoikeudellisilla toimenpiteillä on tärkeä rooli vakavan, rajat ylittävän rikollisuuden torjumisessa. SEUT 83 artiklan 1 kohdassa luetellaan ne rikollisuuden alat,

Postiosoite**Postadress**

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite**Besöksadress**

Meritullinkatu 10
00170 Helsinki
Finland

Puhelin**Telefon**

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi**Fax**

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet**E-post, internet**

kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

joilla EU:ssa voidaan hyväksyä rikosten ja seuraamusten määrittelyä koskevia vähimmäissääntöjä. Näistä laitton asekauppa on rikollisuuden ala, jonka osalta EU ei ole vielä säätänyt rikosten ja seuraamusten määrittelyä koskevista vähimmäissäännöistä. Suomen kantojen mukaisesti on tarpeen varmistaa, että EU:n rikosoikeudelliset instrumentit erityisesti järjestäytyneen rikollisuuden ja laittoman asekaupan torjumiseksi ovat ajan tasalla, kuitenkin samalla kansallisten rikosoikeusjärjestelmien ominaispiirteitä kunnioittavalla tavalla.

Komissio antaa työohjelman mukaan vuoden 2025 loppupuolella myös **demokratiakilveksi** (European Democracy Shield) kutsutun aloitteen demokratian puolustamiseksi. Demokratian suojelu on uuden komission painopisteitä ja demokratian kilpi -aloite pyrkii puuttumaan demokratiaan kohdistuviin uhkatekijöihin. Työohjelmassaan komissio korostaa, että demokratioita uhkaavat muun muassa lisääntyvät ääriliikkeet, toimittajiin kohdistuvat uhat, vaalihäirintä, manipuloivan tiedon leviäminen ja erilaiset hybridiuhat. Lisäksi komissio korostaa, että uhkatekijöitä kiihdyttää digitalisaatio, jonka avulla disinformaatiota voidaan levittää nopeasti ja tehokkaasti. Komissio on antamassa myös EU:n kansalaisjärjestöstrategian (Q3,2025). Komission mukaan kansalaisjärjestöillä on tärkeä rooli demokraattisten järjestelmien suojelijana, ja komissio aikoo tehostaa toimiaan kansalaisyhteiskunnan tukemiseksi, suojelemiseksi ja voimaannuttamiseksi.

Hallitusohjelman mukaan Suomi edistää kaikessa toiminnassaan demokratian, kansalaisyhteiskunnan, perus- ja ihmisoikeuksien sekä oikeusvaltion periaatteita. Hallituksen tavoitteena on vahvistaa demokratiaa, osallisuutta ja luottamusta yhteiskunnassa. Linjattaessa avaintavoitteitaan EU-vaalikaudelle (2024–2029) hallitus on pitänyt tärkeänä, että perusoikeus- ja demokratiapolitiikan pitkäjänteistä kehitystyötä EU:ssa jatketaan. Vastattaessa demokratiaan kohdistuviin haasteisiin, hallitusohjelman kirjausten mukaisesti on tärkeää, että vahvistetaan hyvän keskusteluun ja mielipiteen vaihtamisen kulttuuria yhteiskunnassa jo lapsesta lähtien perustuslaillinen mielipide- ja sananvapaus turvaten. Hallitus teki 20.3.2025 periaatepäätöksen kansallisesta ohjelmasta demokratian ja osallistumisen edistämiseksi vuosille 2025-2027. Periaatepäätöksessä linjataan myös demokratian edistämisestä EU:ssa ja kansainvälisesti. Valtioneuvosto hyväksyi lisäksi kesäkuussa 2024 periaatepäätöksensä kansalaisjärjestöstrategian vuosille 2023-2027.

Vaikuttamistoimet laajemmissa politiikkakokonaisuuksissa

Järjestäytyneen rikollisuuden torjunta on vahva painopiste uuden komission poliittisissa suuntaviivoissa. Vuoden 2025 työohjelman mukaan komissio tulee antamaan sisäisen turvallisuuden strategian alkuvuodesta 2025. Työohjelman mukaisesti komissio tulee antamaan vuoden 2025 aikana direktiiviehdotuksen laittoman asekaupan torjumiseksi. Komission poliittisiin suuntaviivoihin ja sisäasioista vastaavan komissaarin tehtävänantokirjeeseen sisältyy lisäksi järjestäytynyttä rikollisuutta koskevan rikosoikeudellisen puitepäätöksen tarkastelu. Komission on tarkoitus kaudellaan arvioida myös huumausainekauppaa koskevaa rikosoikeussääntelyä. Lisäksi komissiossa on käynnissä arvioinnit Eurojustin ja Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) osalta, jotka saattavat osallaan johtaa lainsäädäntöinstrumenttien tarkasteluun.

Sisäisen turvallisuuden strategian lisäksi tulossa on uusia strategioita korruption torjunnasta, ihmiskaupan torjunnasta ja uhrien oikeuksista (korvaukset) sekä toimintasuunnitelmat huumausainekaupan torjunnasta ja terrorismin ja väkivaltaisten ääriliikkeiden ehkäisemisestä ja torjunnasta. Lisäksi laaditaan EU:n satamastrategia, jossa painotetaan vahvasti turvallisuutta ja rikollisten ryhmien soluttautumiselta suojautumista. Oikeuskomissaari on käynnistämässä maaliskuussa 2025 laaja-alaisen reflektoinnin EU-

rikosoikeuden roolista rikollisuuden torjunnassa. Kyseessä on sarja korkean tason ja teknisen tason kokouksia, johon osallistuu jäsenmaiden ja EU-instituutioiden lisäksi muita sidosryhmiä. Alustavien tietojen mukaan komissio esittelee prosessin johtopäätökset ja linjaukset vuoden 2025 lopulla.

Hallituksen linjausten mukaisesti Suomi torjuu voimakkaasti järjestäytyntä rikollisuutta, ja myös EU:n tulee puuttua siihen laajalla keinovalikoimalla. Suomi on EU-ennakkovai-kuttamislinjauksissaan korostanut (E-kirje: E 57/2023 vp), että EU:n rikosoikeudellisilla toimenpiteillä on tärkeä rooli vakavan, rajat ylittävän rikollisuuden torjumisessa. Suomi edistää hallitusohjelman mukaisesti ulkomaalaisten vankien siirtämistä kotimaidensa vankiloihin. Suomi on EU-ennakkovai-kuttamisessaan pitänyt tärkeänä, että EU:n vankiensiirtojärjestelmä toimii tehokkaasti ja että EU:n vankiensiirtopuitemäärästä sovelletaan tehokkaasti. Suomi pitää tärkeänä, että etsitään uusia keinoja tehostaa vankiensiirtojärjestelmän toimintaa, ja että vankien siirtämiseen liittyviä esteitä puretaan esimerkiksi tarvittaessa tarkastelemalla uudelleen vankiensiirtopuitemäärästä. EU:n vankien-siirto-järjestelmä on osa vastavuoroisen tunnustamisen järjestelmää ja komissio arvioi parhaillaan EU:n vastavuoroisen tunnustamisen säännöstöä.

Toinen OM:n EU-vai-kuttamisen painopisteisiin kuuluva laajempi politiikkakokonaisuus, on **yksityisoikeuden rooli eurooppalaisen kilpailukyyn tukemisessa**. Komissio on käynnistämässä korkean tason foorumin yksityisoikeudesta kasvun edistäjänä (Justice for Growth). Tiedossa on sarja korkean tason ja asiantuntijatason kokouksia, joihin osallistuu jäsenmaiden ja EU-instituutioiden lisäksi myös sidosryhmiä. Foorumi tarjoaa komission mukaan mahdollisuuden keskusteluun siitä, miten EU:n yksityis - ja yhtiö-oikeutta sekä digitalisaatiota voitaisiin hyödyntää kilpailukyyn ja kasvun edistämässä ja antaa mahdollisuuden keskustella lainsäädäntöaloitteista näillä aloilla sekä antaa syötteitä jo suunniteltuihin ehdotuksiin. Alustavien tietojen mukaan komissio esittelee prosessin johtopäätökset ja linjaukset vuoden 2025 lopulla.

Foorumissa on tarkoitus keskustella mm. oikeuskomissaari McGrathin tehtävänantokirjeessä sekä Enrico Lettan sisämarkkinaraportissa ja Mario Draghin kilpailukykyraportissa mainitusta aloitteesta nk. 28. järjestelmän luomiseksi innovaatioiden edistämiseksi Euroopassa. Uuden komission suunnitelmissa on myös antaa uusi oikeusalan digitalisaatiota koskeva strategia, johon sisältyy mm. tekoälyn edistäminen. Kilpailukyyn edistämiseen liittyy läheisesti myös paremman sääntelyn ja sääntelyn yksinkertaistamisen edistäminen sekä hallinnollisen taakan vähentäminen.

Parempi ja vähäisempi EU-sääntely on Suomen EU-avaintavoitteita vaalikaudelle 2024-2029. Suomen tavoitteiden mukaisesti komission tulevassa ohjelmassa on erityisesti arvioitava tehdyn sääntelyn vaikutuksia yritysten kilpailukykyyn ja keskittyvä myönteisen investointiympäristön luomiseen sekä sääntelyn ennakoitavuuteen. EU-sääntelyn on oltava selkeää ja oikeusvarmuutta lisäävää, ja se tulee toimeenpanna tehokkaasti. Jäsenmaiden erityispiirteet on huomioitava valmistelussa nykyistä paremmin ja unionin sekä jäsenmaiden keskinäistä toimivallan jakoa on kunnioitettava.

Priorisointi käynnissä oleviin neuvotteluihin osallistumisessa

Korruption torjuntaa koskevaan direktiiviehdotukseen on muodostettu Suomen kanta eduskuntaselvityksen U 48/2023 vp ja siihen liittyvän jatkokirjeen UJ 10/2024 vp käsittelyn yhteydessä. Neuvosto hyväksyi 14.6.2024 yleisnäkemyksen ehdotuksesta. Trilogineuvottelut käynnistyivät tammikuussa 2025. Komission ehdotuksen

tarkoituksena on tiukentaa rangaistussääntelyä lahjonnan kaltaisten perinteisten rikosten lisäksi korruptionrikoksilla vaurastumisen, vaikutusvallan kauppaamisen ja varojen väärinkäytön kaltaisten tekojen osalta. Hallitusohjelman mukaan Suomi edistää oikeusvaltioperiaatteen toteutumista sekä korruption torjuntaa EU:ssa.

Suomi on alusta lähtien pitänyt direktiiviehdotuksen tavoitteita tärkeinä. Komission direktiiviehdotus on kuitenkin osin Suomen perustuslain kannalta ongelmallinen mm. tasavallan presidentin sekä ministerien ja kansanedustajien rikosoikeudellista vastuuta koskevien säännösten osalta. Suomen keskeinen tavoite neuvotteluissa on, että tuleva direktiivi ei sisällä perustuslain kanssa ristiriidassa olevaa sääntelyä ja että jäsenvaltioille taataan riittävästi kansallista liikkumavaraa. Perustuslakivaliokunta on mm. painottanut, ettei yksittäisen direktiivin täytäntöönpanon tulisi edellyttää Suomen perustuslakiin kirjattujen ja suomalaiseen valtiosääntötraditioon vahvasti nojaavien valtiosääntöratkaisujen muuttamista. Suomi tukee vahvasti neuvoston yleisnäkemyistä ja siinä saavutettuja muutoksia, joilla vastattiin Suomen neuvotteluissa esille tuomiin perustuslaillisiin ongelmiin.

Uhridirektiivin uudistamiseen on muodostettu Suomen kanta eduskuntaselvityksen U 44/2023 vp ja siihen liittyvän jatkokirjeen UJ 11/2024 vp käsittelyn yhteydessä. Neuvosto hyväksyi 13.6.2024 yleisnäkemyksen ehdotuksesta. Trilogineuvottelut käynnistyivät vuoden 2024 lopulla. Uhridirektiivissä vahvistetaan rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua koskevat vähimmäisvaatimukset. Suomi on suhtautunut ehdotuksen tavoitteisiin lähtökohtaisesti myönteisesti. Komission ehdotus sisältää kuitenkin muutosehdotuksia, jotka edellyttäisivät osin merkittäviä muutoksia Suomen nykyiseen rikosprosessia ja rikosvahingonkorvauksia koskevaan sääntelyyn ja käytäntöihin.